KADRLAR TAYYORLASH JARAYONIDA MA’NAVIYATSHUNOSLIK FANINING IJTIMOIY AHAMIYATI

Sh.R.Yo‘ldoshev
Guliston davlat pedagogika instituti
“Milliy g‘oya va falsafa” kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviyatshunoslik fanining tutgan o‘rni va uning ijtimoiy ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda raqobatbardosh, ma’naviy yetuk va mas’uliyatli kadrlarni shakllantirish muammolari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, ma’naviyatshunoslik fani nafaqat nazariy bilim beruvchi, balki shaxsning ma’naviy-axloqiy fazilatlarini rivojlantiruvchi muhim ijtimoiy omil sifatida qaraladi. Maqolada mazkur fan orqali talabalarda milliy qadriyatlarga hurmat, ijtimoiy mas’uliyat, fuqarolik pozitsiyasi va axloqiy me’yorlarga sodiqlikni shakllantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, ma’naviyatshunoslik fanining kadrlar tayyorlash tizimidagi funksional ahamiyati hamda uning jamiyat taraqqiyotiga ta’siri ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: ma’naviyat, ma’naviyatshunoslik, kadrlar tayyorlash, ijtimoiy ahamiyat, ma’naviy tarbiya, qadriyatlar, axloqiy me’yorlar, shaxs rivoji, fuqarolik pozitsiyasi, ta’lim tizimi.

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashgan sharoitda jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida inson kapitali, ayniqsa, ma’naviy yetuk kadrlarni tayyorlash masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Chunki har qanday ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning samaradorligi, eng avvalo, ularni amalga oshiruvchi insonlarning dunyoqarashi, axloqiy fazilatlari va ma’naviy salohiyatiga bevosita bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviy omillarga e’tibor qaratish, ularni tizimli ravishda

shakllantirish va rivojlantirish zamonaviy ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ma’naviyat va ma’rifat sohasiga davlat siyosati darajasida yuksak e’tibor qaratilayotgani ushbu masalaning naqadar muhim ekanini yaqqol namoyon etadi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF–158-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasida jamiyatda yuksak ma’naviyatli, keng dunyoqarashli va vatanparvar insonlarni tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Mazkur strategiya doirasida inson kapitalini rivojlantirish, yoshlarning ma’naviy-intellektual salohiyatini oshirish orqali barqaror taraqqiyotni ta’minlash masalalari alohida o‘rin egallaydi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF–5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da ham yuqori malakali, raqobatbardosh va ayni paytda ma’naviy yetuk kadrlarni tayyorlash zarurati alohida ta’kidlangan. Ushbu hujjatda ta’lim jarayoniga ilg‘or pedagogik texnologiyalarni joriy etish bilan bir qatorda, talabalarning ma’naviy-axloqiy tarbiyasini kuchaytirish muhim vazifa sifatida belgilangan.

Bundan tashqari, Prezidentning 2017-yil 28-iyuldagi PQ–3160-son qarori hamda 2021-yil 26-martdagi PQ–5040-son qarorlari asosida ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish va jamiyat hayotidagi rolini kuchaytirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Mazkur normativ-huquqiy hujjatlar ma’naviyatni jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida e’tirof etib, ta’lim tizimida ma’naviy tarbiya masalalarini yangi bosqichga ko‘tarishga xizmat qilmoqda.

Aynan shu jarayonda ma’naviyatshunoslik fani alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur fan orqali talabalarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, axloqiy me’yorlarga sodiqlik, ijtimoiy mas’uliyat hissi hamda faol fuqarolik pozitsiyasi shakllantiriladi. Bu esa, o‘z navbatida, kelajakda jamiyatning turli sohalarida faoliyat yurituvchi kadrlarning nafaqat kasbiy, balki ma’naviy yetukligini ham ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bois mazkur maqolada kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviyatshunoslik fanining ijtimoiy ahamiyati, uning shaxs kamolotiga va jamiyat taraqqiyotiga ta’siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida kadrlar tayyorlash masalasi nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish bilan, balki shaxsning ma’naviy-axloqiy qiyofasini kamol toptirish bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, ma’naviyatshunoslik fani kadrlar tayyorlash tizimida muhim ijtimoiy funksiyani bajaradi. Mazkur fan orqali talabalarda ma’naviy ong, qadriyatlarga munosabat, axloqiy me’yorlarga amal qilish ko‘nikmalari shakllantiriladi.

A.Erkayev ta’kidlaganidek, ma’naviyat inson borlig‘ining muhim ontologik qatlamini tashkil etib, uning ichki dunyosi, qadriyatlar tizimi va hayotiy pozitsiyasini belgilaydi. Bu jihat kadrlar tayyorlash jarayonida ayniqsa muhimdir, chunki kelajak mutaxassisining faoliyati nafaqat kasbiy bilimlarga, balki uning ma’naviy yetukligiga ham bog‘liq bo‘ladi. Ma’naviyatshunoslik fani aynan shu jihatni ilmiy asosda ochib berib, shaxsning ichki dunyosini shakllantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ma’naviyatni o‘rganishda metodologik yondashuvlar ham alohida ahamiyat kasb etadi. A.Erkayevning fikricha, ma’naviyatni o‘rganish jarayonida nazariy tahlil bilan bir qatorda uning amaliy jihatlari – ya’ni inson faoliyatidagi namoyon bo‘lish shakllari ham muhim o‘rin tutadi. Bu esa ma’naviyatshunoslik fanining nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega ekanini ko‘rsatadi. Kadrlar tayyorlash jarayonida bu fan orqali talabalar nafaqat ma’naviy tushunchalarni o‘zlashtiradi, balki ularni kundalik hayotda va kasbiy faoliyatda qo‘llashni o‘rganadi.

I.A.Karimov o‘zining “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” asarida ma’naviyatni jamiyat taraqqiyotining hal qiluvchi omili sifatida baholab, yuksak ma’naviyatga ega insonlargina jamiyatni rivojlantirishga qodir ekanini ta’kidlaydi. Bu fikr kadrlar tayyorlash tizimida ma’naviyatshunoslik fanining o‘rni va ahamiyatini yanada kuchaytiradi. Chunki ma’naviy yetuk kadrlar jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash, adolat va qonun ustuvorligini qaror toptirish, shuningdek, milliy manfaatlarni himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviyatshunoslik fanining yana bir muhim jihati – bu talabalarda milliy g‘oya va qadriyatlarga sodiqlikni shakllantirishdir. M.A.Sobirova ta’kidlaganidek, ta’lim jarayonida ma’naviy tarbiyani samarali tashkil etish yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish va jamiyat hayotiga ongli munosabatni qaror toptirishga xizmat qiladi. Bu esa o‘z navbatida, kadrlarning nafaqat bilimli, balki ijtimoiy mas’uliyatli shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydi.

Kasbiy faoliyat nuqtai nazaridan qaraganda, kadrlar ma’naviyati alohida ahamiyat kasb etadi. R.Mahmudovning qayd etishicha, kasbiy ma’naviyat – bu mutaxassisning kasbiy faoliyatida namoyon bo‘ladigan axloqiy me’yorlar, qadriyatlar va mas’uliyat darajasini ifodalaydi. Demak, ma’naviyatshunoslik fani orqali shakllangan ma’naviy fazilatlar bevosita kasbiy faoliyat samaradorligiga ta’sir ko‘rsatadi. Halollik, mas’uliyat, adolat va vatanparvarlik kabi sifatlar kadrning ish faoliyatida muhim mezon bo‘lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, zamonaviy darsliklarda ma’naviyatshunoslik fanining tizimli va kompleks yondashuv asosida o‘qitilishi zarurligi ta’kidlanadi. G.K.Masharipova va T.J.Xo‘janovalarning fikricha, ma’naviyatshunoslik fani shaxsning har tomonlama kamol topishida muhim o‘rin tutib, uning dunyoqarashi, axloqiy pozitsiyasi va ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa mazkur fan orqali kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviy komponentning yetakchi o‘rin egallashini asoslaydi.

Umuman olganda, ma’naviyatshunoslik fani kadrlar tayyorlash tizimida ko‘p qirrali ijtimoiy funksiyani bajaradi. U bir tomondan, talabalarga ma’naviy bilimlar berish orqali ularning dunyoqarashini boyitadi, ikkinchi tomondan esa, ularni jamiyatda faol, mas’uliyatli va ma’naviy yetuk shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada, mazkur fan orqali tayyorlangan kadrlar jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo‘sha oladigan yetuk mutaxassislar sifatida shakllanadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kadrlar tayyorlash jarayonida ma’naviyatshunoslik fanining o‘rni va ijtimoiy ahamiyati nihoyatda muhimdir. Mazkur fan orqali shaxsning ma’naviy-axloqiy qiyofasi shakllanib, unda ijtimoiy mas’uliyat, fuqarolik pozitsiyasi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat kabi muhim fazilatlar rivojlanadi. Bu esa o‘z navbatida jamiyat taraqqiyotining barqarorligini ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Shuningdek, ma’naviyatshunoslik fani kadrlar tayyorlash tizimida nazariy bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki talabalarning amaliy faoliyatida namoyon bo‘ladigan ma’naviy sifatlarni shakllantirishga xizmat qiluvchi muhim vosita hisoblanadi. Natijada, ushbu fan asosida tayyorlangan kadrlar nafaqat o‘z sohasining yetuk mutaxassisi, balki yuksak ma’naviyatli, ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxs sifatida jamiyat hayotida faol ishtirok etadi.

Xulosa qilib aytganda, ma’naviyatshunoslik fanining kadrlar tayyorlash jarayonidagi ijtimoiy ahamiyati uning shaxs kamoloti, jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdagi bevosita ta’siri bilan belgilanadi. Shu bois mazkur fanni ta’lim tizimida yanada takomillashtirish, uning o‘qitish metodlarini rivojlantirish va amaliy samaradorligini oshirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF–5847-son Farmoni.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 28-iyuldagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish va sohani rivojlantirishni yangi bosqichga ko‘tarish to‘g‘risida”gi PQ–3160-son qarori.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 26-martdagi “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ–5040-son qarori.

5. Erkayev A. Ma’naviyatshunoslik. Ma’naviyat ontologiyasi va fenomenologiyasi. 1-kitob. – Toshkent: Ma’naviyat, 2018. – 480 b.

6. Erkayev A. Ma’naviyatshunoslik. Ma’naviyat metodologiyasi va prakseologiyasi. 2-kitob. – Toshkent: Ma’naviyat, 2018. – 456 b.

7. Mahmudov R. Kasbiy ma’naviyat: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Metodist, 2023. – 176 b.

8. Masharipova G.K., Xo‘janova T.J. Ma’naviyatshunoslik: Darslik. – Toshkent: Fan ziyosi, 2022. – 416 b.